

УВОДНИ И МЕТОДОЛОШКИ ДИО

1. Предмет истраживања и дефиниција истраживачког проблема

Како сам наслов овог рада говори, може се рећи да је предмет истраживања полни интегритет човјека, односно његов сексуални однос према другим људима у његовом окружењу, али без повреде права на слободан избор сваког пунољетног појединца. У данашњем друштву се не може говорити о сексуалности, а да се немају у виду кривично-правне инкриминације свих предузетих радњи које су у супротности са слободом избора ступања у сексуални однос. Свакако велику тежину даје и сам наслов рада: „Кривична дјела против полног интегритета“, тачније – ради се о оним животним ситуацијама када су нападнути и повријеђени, на најгрубљи начин, људско тијело, ум, као и достојанство у најширем смислу, до чега долази насилним чином обљубе.

Када се узме у обзир историјски развој човјечанства, може се рећи да је у погледу сексуалности и њеног дозвољеног или недозвољеног манифестовања истицано да је друштво прошло различите катарзе у погледу кажњавања за одређена дјела сексуалне природе, као и схватање самог појма заштите жртве. Овдје кажемо „дјела“, а не „кривична дјела“, с обзиром на то да су неке полне радње кроз историју биле различито инкриминисане, па чак и дозвољене. Уколико кренемо од првобитне заједнице, као најстарије епохе људског друштва, уочавамо да су и тада постојали прописи који су забрањивали вршење одређених дјела, нпр. кривично дјело силовања. Чак и у *Библији* наилазимо на сличну забрану, гдје се у Старом завјету наводи: „Ако ли у пољу нађе човјек дјевојку испрошену, и силом је облежи, тада да се погуби само човјек који је облежа. Ако ко нађе дјевојку која није испрошена и ухвати је и легне с њом, и затекну се, тада човјек онај који је легао с њом да да оцу педесет сикала сребра, и нека му она буде жена зато што је осрамоти; да је не може пустити док је жив“¹ Иначе, кроз историју се разликовало прописивање казне за кривично дјело које у себи садржи сам чин обљубе. Познато је да Десет Божијих заповијести такође забрањују кривично дјело прељубе, гдје у 7. заповијести стоји: „Не чини прељубу“. Ако је прељуба била заједничка, добровољна, обострана, тада су кажњавани смрћу и мушкарац и жена, а уколико се радило о силовању, само се мушкарац као извршилац кажњавао смрћу.

У феудалном друштву ишло се ка јавном кажњавању за сексуални криминалитет, о чему ће свакако бити ријечи даље у овом раду, са посебним освртом на свирепост кажњавања (мучење, сакаћење итд.). Када се погледају санкције за та дјела, разлике се виде и у самој сталешкој припадности, те се феудалац могао ослободити од казне откупом, док се себру као нижем сталешком слоју пријетило смрћу за исто кривично дјело сексуалног престапа.

Данас, пак, кроз савремени кривично-правни систем било би незамисливо правити било какву разлику између извршилаца ових кривичних дјела, у складу са паролом да је казна једнака за све, да нико није повлаштен. Међутим, други проблем који се јавља у савременом добу свакако је сам појам *извршиоца* и појам *жртве* код нпр. кривичног дјела силовања. Свакако да у овом раду желимо приказати и чињеницу да се

¹ Свето писмо Старога и Новог завјета, превели Ђ. Даничић и Б. С. Карацић, *Пета књига Мојсијева*, 22:25, 22:28, 22:29

изгубила разлика између полова када су у питању извршилац и жртва (да и мушкарац и жена могу бити на обје стране – и извршилац и жртва). Настојали смо такође да се тема сексуалних деликата задржи ван оквира одређених табуа, нпр. да жртва силовања може бити и мушкарац. Важно је напоменути могућност демистификације „мушке шутње“ уколико је мушкарац био жртва неког кривичног дјела против полног интегритета, с обзиром на то да велики број ових кривичних дјела остаје непријављен из углавном личних разлога саме жртве. Устаљено је мишљење да се у овом облику кривично дјело силовања може разумјети према мушкарцу као жртви које врши други мушкарац као извршилац. Али врло нерасвијетљено је питање може ли жена бити извршилац кривичног дјела силовања према мушкарцу као жртви?

Сексуално насиље спада у најтежи, али и најмање пријављиван облик насиља, што указује на висок степен „тамне бројке“ ових кривичних дјела. Такође, спада у врсту насиља гдје је извршилац најчешће мушкарац, а жртва жена или дијете. Кривична дјела против полног интегритета прописују сви савремени кривични закони, с циљем пружања заштите жртвама независно од пола и узраста. Међутим, ову врсту кривичних дјела карактерише највећа „тамна бројка“, па пријаве које се евидентирају код полиције и тужилаштва су незнатне у односу на њихово стварно стање.

Како би се сагледале стварне могућности правне заштите и регулисања ове кривично-правне области у нашој регији, у раду је графички обрађено и приказано стање на подручју Окружног суда у Бањалуци, односно свих основних судова са његовог подручја када су у питању кривична дјела против полног интегритета. Кориштени су подаци из правоснажних пресуда основних судова: у Бањалуци, Градишци, Котор Варошу, Прњавору, Приједору, Новом Граду и у Мркоњић Граду. С обзиром на то колико су посљедице несагледиве како за саму жртву тако и за њену цјелокупну породицу, кроз овај рад се настоји указати на важност јавних предавања, разговора о стању у друштву (када су ова кривична дјела у питању) и путем медијских наступа, како би се утицало на смањење „тамне бројке“, али и на што бољу информисаност и заштиту свих чланова друштва, а прије свега жртава – с циљем да се ослободе од табуа шутње, да отворено проговоре о томе шта им се десило и пријаве сваког извршиоца ових кривичних дјела.

2. Циљеви истраживања

Основни циљ који је постављен у овом раду јесте примјењивост кривично-правних прописа, указивање на неке дијелове које законодавац треба да побољша када су у питању кривична дјела против полног интегритета. Без обзира на то што се кроз истраживачки приказ рада може стећи утисак да ова кривична дјела и нису у неком великом броју заступљена у Републици Српској, на подручју Окружног суда у Бањалуци, као регионалног подручја у овом ентитету Босне и Херцеговине, свакако се треба указати на погубност и трагичну посљедицу по друштво када се догоди једно кривично дјело из ове кривично-правне области. Њиме се урушава најосјетљивији друштвени баланс када је у питању правна заштита интегритета и достојанства сваког појединца као жртве кривичног дјела против полног интегритета.

Циљ овог рада јесте и да се упоређивањем кривично-правних прописа, како у БиХ тако и упоредно-правних прописа обрађених појединачно у даљем садржају рада, а који

уређују област полног интегритета, покуша утицати на усаглашавање законских регулатива по угледу на најбоља постојећа рјешења, у настојањима њиховог побољшања. Један од циљева рада је свакако и да се детаљнијом анализом сваког појединачног кривичног дјела против полног интегритета укаже на проблеме који су тренутно присутни у нашем друштву када је ријеч о откривању, процесуирању извршилаца, смањењу „тамне бројке“, као и обазрив приступ према жртви прије судског поступка, али и током њега.

Такође, овим радом настоји се дати допринос кривично-правној регулативи, у виду анализирања тренутног стања на истраживаном подручју, те да се статистички прикажу све чињенице и подаци до којих се дошло током израде рада, а тичу се кривичних дјела против полног интегритета. Управо у том смјеру резултат овог рада треба да буде превасходно корист како правној академској заједници у циљу одрживости тренда актуелизације проблематике из наведене кривичне области, њеног даљег разрађивања, те анализа стања и приказивање могућности поштравања казнене политике.

3. Хипотеза

Полазну основу (хипотезу) овог рада чини став друштва да се кривичним дјелима против полног интегритета мало даје на значају у погледу њиховог законског одређења и других правних регулатива које би допринијеле смањењу броја њиховог вршења. Друштво Републике Српске, али и Босне и Херцеговине, суочава се с проблемом неусаглашености законских прописа у области кривичних дјела против полног интегритета. С тим у вези, тренутна мишљења академске заједнице указују на одређене бенефите које је донио нови Кривични законик РС², а посебно у погледу регулисања кривичних дјела против полног интегритета, раздвајајући у посебну главу XV сва кривична дјела против полног интегритета против дјеце и малољетника. Такође, велики напредак чини и то што је законодавац донио и усвојио Закон о посебном регистру лица правоснажно осуђених за кривична дјела сексуалне злоупотребе и искориштавања дјеце³ (Закон о регистру педофила), што ће имати позитиван помак када је у питању превенција и спречавање да сваки правоснажно осуђени извршилац ове врсте сексуалних деликата буде у што већој мјери ограничен у сваком смислу и облику приступа дјечи.

² Кривични законик Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“, број 64/17.

³ Закон о посебном регистру лица правоснажно осуђених за кривична дјела сексуалне злоупотребе и искориштавања дјеце, „Службени гласник Републике Српске“, број 31/18.

4. Методе истраживања

Сам начин израде рада на ову тему и предмет његовог истраживања произвео је могућност да се у њему примјењује историјски, догматски, нормативни, компаративни и аксиолошки метод.

Први од њих, историјски метод примијењен је у првом дијелу израде рада, на начин да се прикажу кривична дјела из области полног интегритета кроз историју. Сам њихов зачетак, од првобитне заједнице, Хамурабијевог законика, преко Римског доба, старог, средњег и новог вијека, па до модерног доба.

Други, догматски метод, највише долази до изражаја у тумачењу значења одређених правних (законских) норми, приказу начина кажњавања извршилаца кривичних дјела против полног интегритета у ширем спектру законских прописа у упоредно-правним подручјима.

Нормативни метод је посматрао укупан правни систем у нашем праву, указивао на норме правних прописа, конкретизацију правне и кривичне одговорности за извршено кривично дјело, како код нас тако и у упоредно-правном систему других држава.

Четврти, компаративни метод, вршио је поређење двају или више правних система, поређење двају или више кривичних закона, прописаних санкција за иста кривична дјела, а све како би се што лакше схватио проблем и пронашло најадекватније рјешење у регулисању ове кривично-правне материје.